

Sayın Başkanım, Değerli Meclis üyeleri, hepinizi şahsım ve Yönetim Kurulu adına saygıyla selamlıyorum.

2020 yılının ekonomi gündemini, şüphesiz pandemi kaynaklı kriz oluşturdu. Dünyadaki tüm ülkeler krizin reel sektörde ve finansal sektörde yol açtığı sarsıntıları tecrübe etti.

Reel ekonomi, en yalın ifadeyle yatırım-üretim-ticaret-istihdam öğelerinin oluşturduğu bir çark sisteminde işlemektedir. Kriz, yatırım-üretim-ticaret-istihdam bütününde uzun vadeli değişimlere yönelik güçlü ve zorlayıcı etkilere yol açtı.

Nitekim 2008 Krizinin ardından başlayan ve küresel ölçekte hız kazanarak süregelen ticaret gerilimleri ve ekonomik milliyetçilik, pandemi sürecinde stratejik sektörlerde zirveye çıktı.

Pandeminin yarattığı bu kriz, 19. yüzyılda ve 20. yüzyılın büyük kısmında egemen olan 'ulusal üretim→uluslararası ticaret' sistemini; 'uluslararası üretim→endüstri içi ve firma içi ticarete' dönüştüren 'küresel değer zincirleri'ni de sarsarak yeniden yapılanmaya yöneltti.

Bu süreçte 'reshoring', yani 'dış kaynak kullanımı (outsourcing) ve dışarıda üretim (offshoring) yoluyla ülke dışında gerçekleştirilen üretim aşamalarının yeniden yurt içerisine taşınması' eğiliminin güçlendiğini de görüyoruz.

Bu durum, uluslararası üretim açısından daha kısa, daha az parçalanmış değer zincirlerine ve daha yüksek coğrafi katma değer yoğunluğuna yol açarak, ulusal ekonomilerin yeniden sanayileşme arayışlarında çeşitli fırsatları ve zorlukları beraberinde getirmektedir.

Ülkemizin de dâhil olduğu gelişmekte olan ekonomilerin, küresel ekonomideki bu değişimden ne yönde etkileneceğini belirleyecek olan temel unsurların başında ise ekonomik büyüme stratejilerinin mahiyeti ile teknoloji ve inovasyon yetenekleri gelmektedir.

Ülkelerin ekonomik büyüme stratejileri, büyümenin kaynakları bakımından ayrılmaktadır. Pandemi, küresel likidite bolluğu döneminde portföy yatırımları ile büyüyen gelişmekte olan ekonomilerin dış finansman bağımlılıkları ölçüsünde artan kırılganlıklarının sürdürülemez olduğunu açıkça gösterdi. Büyümesi ağırlıklı olarak sanayi üretimine dayanan ekonomiler ise krizden daha az hasar aldılar.

Öte yandan, üç temel teknoloji trendi, uluslararası üretimi ve değer zincirleri kanalıyla küresel ticareti ileriye dönük olarak şekillendirmektedir: 'robotik destekli otomasyon', 'gelişmiş tedarik zinciri dijitalleşmesi' ve 'katmanlı üretim teknolojisi'.

Dolayısıyla, teknolojik altyapının ve özellikle dijital teknoloji altyapısının sağlanması/güçlendirilmesi, gelişmekte olan ekonomilerin gelecekteki konumunu belirleyecek olan süreçtir.

Değerli Meclis Üyeleri,

İzninizle bazı makroekonomik gelişmeler ile ilgili birkaç başlığı da sizlere değerlendirmek istiyorum.

Bildiğimiz gibi ülkemizde pandemi kaynaklı ekonomik gerileme, işgücü piyasaları başta olmak üzere hemen hemen bütün piyasalarda tahribata neden oldu. Pandemi sürecinin en ağır etkisini işgücü piyasasında gördük.

Tabi pandemi ile birlikte kısmi kapanma, talep düşüşü gibi etkenler ekonominin istihdam yaratma kapasitesini önemli ölçüde düşürdü. Lakin geçmiş yıllardan gelen bir sorunla karşı karşıyayız.

Mevsim etkisinden arındırılmış işsizlik oranı %12,9 olarak gerçekleşti. Bu oranlar, küresel ortalamaya (2019 tahmini %4,9), gelişmiş ülke oranlarına ve gelişmekte olan ülkelerin ortalamalarına kıyasla dramatik ölçüde yüksektir.

Büyüme dinamiklerimiz yüksek ama ne yazık ki büyümenin istihdama katkısını göremiyoruz. Bu durum da büyümenin kalitesini tartışmaya açıyor. Yüksek işsizlik, 2000'li yıllar boyunca ülkemizin en temel problemlerinden biri olmuştur.

Yüksek büyüme yıllarında dahi mevcut ekonomik yapıyla kaydedilen büyümenin istihdam yaratmaması, işsizliğin yüksek kalması, ülkemizde '**istihdamsız büyüme**' olgusuna işaret etmektedir.

Bir ülkede, belli bir zaman aralığında, mevcut ekonomik yapıyla kaydedilen büyümenin istihdam yaratmaması, yeni iş imkânları yaratmaması durumu '**istihdamsız büyüme**' olarak ifade edilir.

İstihdamsız büyüme yaşanan bir ekonomide, gelirin toplum bireyleri, sosyal sınıflar ve bölgeler arasındaki dağılımı da bozulmakta ve buradan eğitim ve sağlık başta olmak üzere refah bileşenlerinde ve genel yaşam kalitesinde bozulmalar ortaya çıkmakta, bir başka deyişle '**kalkınmasız büyüme**' söz konusu olmaktadır.

İşgücü piyasasının mevcut durumu, ülkemizde ekonomik büyümenin, istihdam artışı sağlayacak büyüme kaynaklarına dayandırılacak şekilde tasarlanmasının elzem olduğunu göstermektedir.

Nitekim ekonomimizde, daha güçlü ekonomik aktivite, yüksek kredi büyümesi ve artan cari açık arasında güçlü bir pozitif ilişki vardır. Bir başka deyişle, büyümenin kaynakları reel sektörden ziyade dış borçlanmaya, finans sektörüne ve hizmetlere dayanmaktadır.

Bu ilişki zaman içinde hem istikrarlı ve yeterli istihdam artışının sağlanmasına engel olmakta, hem de dış dengesizliklere ve ekonomik kırılganlığa neden olmaktadır.

İşsizlik oranlarında iki rakama dikkatinizi çekmek istiyorum. İlki; %29,7 seviyesindeki kayıt dışı istihdam ki, bu rakam verimlilik açısından dikkat edilmesi gereken önemli bir veri. Diğeri ise, gençler arasında %27,1 (5,7 milyona tekabül ediyor) civarında olan, ne işte, ne de istihdamda olanların oranı.

Bu oranın, gelecek dönemde genç kesimde ümitsizliğe ve sosyolojik sorunların ortaya çıkmasına neden olabileceği unutulmamalıdır.

NURETTİN ÖZDEBİR-ŞUBAT MECLİS 24 ŞUBAT 2021

Özellikle genç işsizliğinin ulaştığı düzey, ekonomik ve sosyal duruma ilişkin en karamsar göstergelerden birini teşkil etmektedir. İvedi bir şekilde insan kaynağı planlamasına ihtiyacımız vardır. Ülke olarak, insan kaynağı planlarımızı hem mevcut ihtiyaçlar, hem de gelecekte ortaya çıkacak ihtiyaçlara göre yapmamız gerekiyor. Bunu yapmadan işsizlik sorununu çözmemiz maalesef çok da mümkün gözükmemektedir.

Diğer yandan da aslında iş var ama çalışacak nitelikli niteliksiz işgücü bulamıyoruz. Bu nedenle insan kaynağını çok iyi planlamamız gerekiyor.

Üniversiteler bulunduğu kentlerde sosyal dönüşümün sağlanmasında çok önemli katkılar sağlamaktadır. Diğer taraftan üniversitelerdeki nüfus yoğunluğu ise eğitim kalitesini önemli ölçüde azaltmaktadır.

8 milyona yaklaşan üniversitedeki öğrenci sayısı ile övünmek yerine, %3'lük dilim içerisinde olan zeki öğrencilerin üniversitede eğitim alması her yönden ülkenin refah seviyesinin yükselmesinde katkı sağlayacaktır.

Üniversitede okuyan sayısından daha ziyade onları istihdam edebiliyor muyuz sorusu daha önemli. Diğer taraftan herkesin üniversite okumasına gerek olmadığını düşünüyorum. Özellikle meslek liseleri ve meslek yüksekokullarına ilginin mutlaka artırılması gerekmektedir.

İş arayanlara ASO olarak katkı sağlamaya çalışıyoruz. OSB istihdam ofisleri ve ASOSEM etkin bir şekilde istihdam yaratma noktasında katkılar sağlamaktadır.

Diğer taraftan Kasım ayında, sanayi tarafında istihdamın korunması ve artışa geçmesi önemli bir gelişme. Ekonomik ve sosyal hayatın normalleşmeye başlamasıyla hizmetler sektöründeki toparlanma ile ekonominin istihdam yaratma kapasitesi artacaktır. Sanayi istihdamını önemli ölçüde artıracak acil politika uygulamalarının gerekliliğini vurgulamak yerinde olacaktır.

Sanayi sektöründe otomasyon ve robotlaşma eğilimlerinin artması da sanayi sektöründe istihdam yaratma kapasitesini azaltmaktadır. Bu nedenle, işgücü piyasasındaki katılıkların yumuşatılması gerekmektedir. Burada sendikalara da önemli görevler düşmektedir.

Ücret sendikacılığından vazgeçilerek, kazan kazan sendikacılığına dönüş yapılması önemlidir. Önce; sanayide verimliliği arttırarak daha fazla üretip, daha fazla paylaşabileceğimiz bir değer yaratmalıyız.

Diğer yandan makroekonomik sorunları kalıcı olarak çözebilmek için öncelikle enflasyonu düşürmemiz gerekmektedir. Enflasyon, piyasaların sığlaşmasına, dış finansman kalitesinin düşmesine ve kurda oynaklığa yol açarak faiz oranlarının yükselmesine neden olmaktadır.

Faiz artışının da uzun vadeli yatırımları azaltarak, sağlıklı büyümeyi olumsuz yönde etkileyeceği unutulmamalıdır. Yüksek enflasyon ortamında da sürdürülebilir büyüme zorlaşmaktadır. Özellikle iç talebi canlandırmaya yönelik politika tercihleri karşısında arz tarafında yeterli artış gerçekleşmez ise enflasyonist baskı artmaya devam edecektir.

NURETTİN ÖZDEBİR-ŞUBAT MECLİS 24 ŞUBAT 2021

Son dönemde enflasyonla mücadelede, Merkez Bankası'nın kararlı bir şekilde parasal sıkılaştırmaya gitmesi, beklentilerin yönetimi açısından olumlu sonuçlar verecektir. Merkez Bankası'nın son dönemde atmış olduğu adımlar önemli ve yerinde olup, piyasa güvenini tam olarak sağlayana kadar bu tür adımlara devam etmesi daha faydalı olacaktır.

Merkez Bankası tarafından TL ve döviz kuruna karşı alınan tedbirlerin tek başına yeterli olmadıkları fark edilmektedir. Bu sebeple, eğer bütünüleyici bir yaklaşım ile devam edilmesi düşünülüyorsa, özellikle reel sektörü koruyacak biçimde ek tedbirler alınması gerekmektedir. Merkez Bankası'nın özellikle üretimin devamlılığı açısından reel sektörün korunacağı bir para politikasına ağırlık vermesi gereklidir. Bu minvalde, cari açık veren ekonomik büyüme yaklaşımından vazgeçilmesi, kırılmalıkların önlenmesi ve güçlü bir Merkez Bankası için döviz rezervlerinin yeterli seviyeye çıkartılması ve ülke ekonomisinde tasarrufların artırılması gerekir.

Tabi bu süreçte Merkez Bankası Başkanımız Naci Ağbal'ın bizler için bir şans olduğunu ifade etmek istiyorum. Müsteşarlığı döneminden bu yana bizlerle çok yakın ilişki içinde olmuş, reel sektörü ve piyasaları çok iyi bilen bir isimdir.

Görevine faizleri artırarak başlamak zorunda kalmıştır ama bunun bu dönem için gerekli olduğunu düşünüyorum. Bir sanayici olarak yıllarca yüksek faizin yarattığı sıkıntıları yaşadım ve bunları her fırsatta anlattım.

Ama şu an bunu ilaç gibi düşünmek zorundayız. Nasıl iyileşmek için birçok yan etkisini bilmemize rağmen ilaç alıyorsak, hatta kemoterapi gibi zehir olan maddeleri almak zorunda kalıyorsak bunun da böyle geçici bir şey olduğunu düşünüyorum.

Pandemi sürecinin bir takım olumsuz etkileri sürerken diğer yandan canlanma eğilimleri de güçlü bir şekilde devam ediyor. Ekonominin arz tarafı olan sanayi üretimi ile talep tarafı perakende satış hacmindeki artış, hem 4. çeyrek büyüme rakamı hem de gelecek aylar için olumlu bir sinyaller veriyor.

Sanayi üretiminde 4. çeyrekte ortalama %10,2, perakende satışlarda ise %8,2'lik bir artış var. Ciro endeksinde tüm sektörlerde salgın öncesi rakamlara ulaşıldı ve 4.çeyrekte ortalama %33,1 arttı.

Pandemi döneminde kredi arzındaki artış sonrası olumlu etkileri Aralık ayı rakamlarında görebiliyoruz. Merkez Bankası'nın politika değişikliğiyle birlikte kredi genişlemesinin yavaşlaması ile önümüzdeki aylarda rakamlarda bir ivme kaybını görebiliriz.

Ancak, dördüncü çeyrekte tahminlerden daha güçlü bir büyüme performansı bekleniyor. 2020 yılında dünyanın en yüksek büyüme oranına ulaşmamız mümkün gözüküyor. Tahminlerime göre dördüncü çeyreği %7 seviyesinin üzerinde, 2020 yılının tamamını ise %2'nin üzerinde pozitif bir büyüme ile kapatacağımızı düşünüyorum.

NURETTİN ÖZDEBİR-ŞUBAT MECLİS 24 ŞUBAT 2021

Ocak ayı PMI'ı, faaliyet koşullarında Temmuz 2020'den bu yana en güçlü iyileşmeye işaret ediyor. PMI endeksindeki yukarı yönlü ivmelenme, hem sanayi hem de perakende satışlarda yukarı yönlü hareketi güçlendiriyor.

Aralık'ta 50,8 olarak ölçülen manşet PMI endeksi Ocak'ta 54,4'e yükseldi ve faaliyet koşullarında Temmuz 2020'den bu yana en güçlü iyileşmeye işaret etti. Böylelikle, sektörün performansı üst üste sekiz ay güçlenmiş oldu.

Bu ivmelenmenin ilk çeyrekte büyüme üzerinde olumlu etkilerini göreceğiz. 2021 yılının Türkiye ekonomisi için düzeltme ve toparlanma yılı olacağını düşünüyorum. Bu yıl genelinde %5 seviyesinde bir büyüme performansı ortaya koymamız mümkün gözüküyor.

2019 Aralık ayında 2,7 milyar dolar olan cari işlemler açığı, bu yıl 3,2 milyar dolar olarak gerçekleşmiştir. Yıllık bazda ise 36,7 milyar dolar ile 2017 yılından bu yana en yüksek cari işlemler açığını verdik.

Pandemi sonrası uygulanan kredi genişlemesi talep seviyesi üzerinde baskı yaparak cari dengenin bozulmasına neden olmuştur. Ticaret dengesinde ise, artan ithalat talebi ve buna ek olarak 22 milyar doları geçen altın ithalatı yıl genelinde etkili olurken, pandeminin etkisiyle 12,1 milyar dolar seviyesine gerileyen turizm gelirleri kaybı (2019: 34,5 milyar dolardı) yüksek cari açığa neden olmuştur.

En büyük bileşeni dış ticaret açığı olan cari işlemler açığının, 2021 küresel ekonominin toparlanmaya başlamasıyla birlikte ihracat talebinin artması, turizmin toparlanması ve yakın zamanda yapılan politika sıkılaştırmalarının etkisiyle azalması beklenmektedir.

Bu azalmanın kalıcı olması için ise ithal girdilere bağımlılığın azaltılması ve üreticilerimizin rekabet gücü kazanımlarını aşındıran yüksek enflasyonun düşürülmesi gerekmektedir.

Ekonomimizin büyümesinin, doğası gereği volatil olan ve kriz nedeniyle daralmış bulunan küresel finansal sermaye akımlarına dayandırılması yerine, istikrarlı istihdam artışı ve ekonominin genelinde verimlilik artışı sağlayan üretim ekonomisine dönüşme zorunluluğu apaçık ortadadır.

Politika tercihlerinin, yurt içi üretimi ve istihdamı odağına alması; yatırım iklimini iyileştirmenin yanı sıra yurtiçi tasarrufları artırma, dolarizasyonu düşürme ve GSYH büyümesini kredi büyümesine ve dış borçlanmaya daha az bağımlı hale getirme hedeflerini gözetmesi gerekmektedir. Küresel koşulların zorlayıcı olduğu, küresel ekonomik yeniden yapılanmaların söz konusu olduğu bu dönemde, ulusal politika uygulama alanlarının sınırlarını zorlayan bir vizyon ve azim ile reel ekonomimizi bir bütün olarak geliştirmek, çağımızın standartlarına ve hatta gelecek nesillerimiz için geleceğin standartlarına bugünkü politika tercihlerimizle taşımak temel hedefimiz olmalıdır.

Sözlerime burada son veriyor, hepinizi saygıyla selamlıyorum.